

AZTEKI

Azteki so bili ena izmed najrazvitejših civilizacij predkolumbovske Amerike.

Razvoj civilizacije

Okoli leta 1200 so osvojili Mehiko in podvrgli ostala ljudstva (Maji). V Mehiki 14. in 15. stoletja se je razvijala njihova civilizacija, z vojnami pa so kasneje ustvarili svoje kraljestvo, ki je obsegalo celotno južno Mehiko. Španci so leta 1519 odkrili azteško deželo in njeno prestolnico Tenochtitlan. Bili so zelo presenečeni, kajti niso mogli verjeti, da tam obstaja tako bogata in razkošna kultura, saj so bile ostale kulture v Novem svetu zelo revne. Azteška kultura pa je imela razkošne palače in velika mesta. Vendar te razkošne kulture Azteki niso ustvarili sami, ampak so nasledili dosežke, ki so jih ustvarila ljudstva pred njimi. Azteki so kot ostale velike civilizacije posredovali del svoje dediščine, kot so npr.: rastline, živali, predmete. Njihova imena so značilna za ves svet, kajti še danes jih uporabljamo. Nekatera imena so prilagojena sodobnemu jeziku, kot *tomatl* (paradižnik), *olli* (guma), *cacahuatl* (arašid). Njihov jezik je bil nahuatl. Ime pa so dobili po njihovi bajeslovni domovini - Aztlan, pa tudi Tenochca, Mexica.

Vladarji

Sončni kamen

Njihov prvi in najbolj znani vladar je bil Montezuma I. Vladal je od leta 1440 do 1468. Bil je zelo pomemben zato, ker je ustvaril prenavo v verskem in moralnem življenju. Zahteval je obnovitev glavnega templja v prestolnici, ter izdelavo sončnega kamna z aztežkim koledarjem.

Bivališča

Azteške hiše so bile grajene večinoma iz kamnov ali iz zidakov iz blata, za vezivo so rabili apno, ki je bilo pomešano s peskom. Na tak način so se tudi ponekod zavarovali pred nizkimi temperaturami. Hiše so imele pravokoten tloris, bile pa so enosobne ali dvosobne, odvisno od položaja prebivalcev. Streha je bila terasasta. V središču hiše je bilo po navadi ognjišče na katerem so kuhali. Ognjišče je bilo narejeno iz treh kamnov in na njem je vedno gorel ogenj.

Tipična azteška hiša je imela prostor za kuhanje in jed, kopalnico ter spalnico. Svež zrak je v hišo prihajal skozi vhodna vrata.

Vsakodnevno življenje

Osnovna hrana Aztekov in ostalih mehiško-ameriških prebivalcev je bila koruza. Ostala hrana so bile riba, rakci in črvi. Hrano so domov nosili v košarah, jedli pa so jo sede ali so sedeli na pručkah. Matere so svoje hčere učile vsakodnevnih opravil. Za starejše Azteke je bilo značilno da so bili bolj spoštovani in so imeli pravico piti alkoholne pijače in se z njimi opijati. Ponoči so akrobati, pritlikavci ter lutkarji zabavali ljudstvo. Azteška mesta so trgovci oskrbovali z raznim blagom iz tujih dežel. Najpomembnejši azteški praznik je bil praznik nabiranja koruze, ki je trajal 10 dni in je bil posvečen boginji Xilonen. Njihov najpomembnejši praznik je bil Atamalqualtli. Zelo pomembna azteška igra je bila patolli.

Palače

Azteki so imeli zelo razkošno kulturo, zato so za njih značilne palače, na njihovo arhitekturo je močno vplivalo mesto Tenochtitlan. Ker so Azteki častili boga Quetzacoatla, ter boga dežja Tlaloca, so na stene piramid upodabljali njune podobe.

Tlaloc je azteški bog dežja, vetra, strele nadlog in rodovitnosti. Azteki so se ga zelo bali in so mu žrtvovali ljudi, da so ga pomirili. Verjeli so, da je bil odgovoren za poplave in suše, in da so ga ustvarili drugi bogovi. Najprej je bil poročen s Xochiquetzal, boginjo cvetja, vendar jo je Tezcatlipoca ugrabil. Kasneje se je Tlaloc poročil z boginjo Chalchiuhtlicue («Ona z žadovim krilom»). Tlaloca so po navadi upodabljali kot plavo bitje s čekani. V njegovem podzemlju so se nahajali tisti, ki so umrli zaradi strele, utopitve ali bolezni. Skupaj s Chalchiuhtlicue je bil oče boga meseca Tecciztecatla. Imel je starejšo sestro Huixtocihuatl. Pri žrtvovanju so otroke utapljali. Tlaloc je vladal tretjemu od petih svetov v azteškem verovanju.

Prebivalci Teotihuacana so tudi častili Tlaloca, čeprav manj nasilno. V predazteškem času sta častili Tlaloca teotihuacanska in tolteška civilizacija v Srednji Ameriki. Tudi druge mezoameriške kulture so imele podobne bogove dežja, včasih le z malo različnimi lastnostmi. Na primer Maji so poznali Chaca in Zapoteki Cocijo.

Vera

Azteki so najbolj znani po njihovem žrtvovanju ljudi. Njihov glavni bog je bil bog Sonca Huitzilpochtli, ostali so bili Quetzacoatl, Tlaloc,... Verjeli so, da njihov bog sonca vsak dan potuje čez nebo, ponoči se pa se vrne v podzemlje. Verjeli so tudi da Sonce potrebuje pogonsko gorivo. Žrtvovali so vojne ujetnike, ko pa teh ni bilo več, so začeli žrtvovati svoje ljudi. Odpeljali so jih na vrh templja kjer jih je duhovnik žrtvoval bogovom. Svoje ljudi so izbrali tako, da so morali igrati določeno igro. Če so izgubili, so bili žrtvovani. Eden izmed vzrokov propada Aztekov so bila tudi žrvovanja.

Pisava

Med vdorom Špancev so Azteki uporabljali piktografsko pisavo. Od Aztekov se je ohranil le majhen del literarnega ustvarjanja. Bili so dobri govorniki, navduševali pa so se tudi nad poezijo.

Propad civilizacije

Špance so zamenjali za bogove, kajti verjeli so v boga Quetzacoatla, ki naj bi prišel z severa, bil bele polti in imel brado. Špance so imeli za nesmrtni, jezdece pa za pošasti. Španci so uporabljali strelno orožje arkebuze, ki so bile sicer zelo počasne zaradi ponovnega polnjenja smodnika in naboja, vendar so imele zgolj psihološko prednost. Hernando Cortez je z 250 vojaki pobil več tisoč Aztekov.

Azteški koledar

Aztéški koledár je bil koledar Aztekov iz predkolumbijske Mehike. Je eden od srednjeameriških koledarjev, katerega osnovna zgradba je v osnovi podobna koledarjem antične Srednje Amerike.

Kamen z azteškim koledarjem

Koledar sta sestavljala 365 dnevni cikel in 260 dnevni obredni cikel. Oba cikla skupaj sta tvorila 52 letno »stoletje«, ki se včasih imenuje »koledarska zaokrožitev«.

365 dnevni koledar

Sončev koledar s 365 dnevi, ki se imenuje megleno leto (ali meščansko leto), je sestavljalo 18 mesecev, vsak z 20. dnevi, z dobo 5 ali 6 dni, dodanih na koncu. 360-dnevno periodo so Azteki imenovali »xíhuitl«. Končni nesrečni dnevi so se v nahuatlenu imenovali »nemontemi«.

Vsak mesec je imel svoje posebno ime, dneve pa so šteli od 0 do 19, saj so poznali dvajsetiški številski sestav. Dneve v zadnjem mesecu nemontemiju so šteli od 0 do 4.

260 dnevni cikel

Ta Sončev koledar je bil neločljivo povezan s sveto zaokrožitvijo, oziroma svetim almanahom. Svečeniki so uporabljali ta obredni koledar z 260. dnevi z imenom *Tonalpohualli* v glavnem za vedeževalske namene.

Postopek imenovanja posameznih dni je bil kombinacija dvajsetih slikovnih znakov in števil od ena do trinajst.

Vsak dan označuje tudi zvezo z enim od štirih glavnih smeri neba.

Znamenja 20. dnevov so:

cipactli (aligator, vodna pošast) (vzhod)

ehecatl (veter, bog vetra) (sever)

calli (hiša) (zahod)

cuetzpalin (kuščar) (jug)

cóatl (kača) (vzhod)

miquiztli (smrt) (sever)

mazatl (jelen) (zahod)

tochtli (zajec) (jug)

atl (voda) (vzhod)

itzcuintli (pes) (sever)

ozomatli (opica) (zahod)

malinalli (mrtva trava) (jug)

acatl (trst) (vzhod)

ocelotl (ozelot, jaguar) (sever)

quauhtli (orel) (zahod)

cozcaquauhtli (kanja, mrhovinar) (jug)

ollin (gibanje, potres) (vzhod)

técpatl (kresilni kamen, nož) (sever)

quiáhuitl (dež) (zahod)

xóchitl (cvetlica) (jug)

Te dneve so kombinirali skupaj s števili. Ta perioda 260 dni je sestavljala vedeževalski oziroma obredni koledar, znan kot *tonalamatl*. Tonalamatl je bil naprej razdeljen na več načinov: v nekaterih rokopisih je vsaka od dvajsetih 13-dnevnih period, oziroma *tednov* prikazana posebej skupaj z likom boga, ki je bil še posebej vezan na prvi dan in katerega vpliv se je razširil skozi ves »*teden*«. V nekaterih rokopisih je tonalamatl urejen na drugačen način, v pet dolgih vodoravnih vrstic s po 52 dnevi. Vsaka vrstica in vsak navpičen stolpec petih dni ima vodilni znak božanstva, katerega vpliv je bilo potrebno spoštovati.

Vpliv majevskega koledarja

Niso še z gotovostjo ugotovili, ali je azteški koledar starejši od majevskega koledarja in kateri koledar je na katerega vplival. Veliko pokazateljev pa pravi, da je bilo ravno nasprotno, in da so Azteki v bistvu le nekako prevzeli in si prilagodili majevski koledar, ki je še bolj zapleten.

Viri: http://sl.wikipedia.org/wiki/Azte%C5%A1ka_civilizacija
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Azteki>
<http://www.joker.si/mn3njalnik/index.php?showtopic=21686>